

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները 7 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմյանիս խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисть. Редакция «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերէն)

Հայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լիգրով.

Հայտարարութիւնները համար վճարում են
իրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ.

ՀԻՄՆԱԿԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հէլմօլց. Հռոմի պապի շրջաբերականը.— Դեռ-
քին ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Դատաստանական թէթօրմեն-
երի հարցը. Երբ պէտք է ներող միտ լինել. Յով-
հանէս Խաթիսեանի թաղուծը Դամակ Ալէքսանդ-
րօպօլից. Դամակ խմբագրութեան. Ներքին լու-
րեր.— ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Բաղարիւս. Դամակ
Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.— ԽԱՌՆ ԼՈՒ-
ՐԵՐ.— ՀԵՌԱԿԻՐԵՐ.— ԲՈՐՍԱ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒ-
ԹԻՒՆՆԵՐ.

ՀԵՒՄՈՐ

Երեկ հեռագիրը գուժեց պրօֆեսոր Հեր-
ման-Լուդվիգ-Ֆերդինանդ Հէլմօլցի մահը.
Ձը նայելով որ արդէն մի քանի ամիս լրա-
գիրներում տեղեկութիւններ էին տպվում
նրա հիւանդութեան մասին, բայց և այնպէս
Հէլմօլցի մահվան լուրը մեծ ցաւ կը
պատճառէ ամբողջ գիտական աշխարհին:

Հէլմօլցի, որը ժամանակակից ամենամեծ
բնագետներից մէկն է, ծնվել է Պոտսդա-
մում 1821 թվ. օգոստոսի 19-ին: Հոր
ցանկութեամբ 1838 թվ. նա մտնում է
Ֆրիդրիխ-Ալիսէյի գիւնդական բժշկական
ինստիտուտը՝ բժշկութիւն սովորելու հա-
մար: Հռչակաւոր ֆիզիոլոգ Եօհան Միլլեր-
ի ազդեցութեան տակ, Հէլմօլցը նուիրեց
իրան ֆիզիոլոգիայի ուսումնասիրութեանը,
և ինստիտուտի դասընթացը լսելուց յետոյ,
պաշտպանեց 1842 թվ. իր դոկտորական
դիսերտացիան «De fabrica Sistimatis
neurosi evertetorum» վերնագրով: Նոյն
թվին Հէլմօլցը օրդինատոր է նշանակվում
Բերլինի Charité հիւանդանոցում, իսկ
1843 թվին գիւնդական բժիշկ է նշանակ-
վում Պոտսդամում:

Անընդհատ պարապելով ֆիզիոլոգիական
հետազոտութիւններով, Հէլմօլցը չէ թող-
նում մեքենայագիտութեան և ֆիզիկայի
հարցերը, որոնցով մանկութիւնից հետա-
քըքրելու էր, և 1847 թվին հրատարա-
կում է «Ueber des Erhaltung der Kraft»
իր կատարական աշխատութիւնը: Հէլմօլցը
1848 թվին անատոմիայի դասաւանդ. է նը-
շանակվում Բերլինի գեղարուեստների ակա-
դէմիայում հռչակաւոր Բրիւկկէի տեղ, իսկ
1850 թվին ֆիզիոլոգիայի և բնագիտա-
նուր պաթօլոգիայի պրօֆեսոր է նշանակ-
վում Կենդանութեան համալսարանում: Այդ-
տեղ է Հէլմօլցը կատարում իր հետազո-
տութիւնների մեծ մասը՝ զգացմունքների
ֆիզիոլոգիային վերաբերելով, և ապա նոյն-
ըն շարունակում է և Բօննում, և Հէյդելբեր-
գում, ուր նա 1858 թվին մինչև 1871
թվ. կարգում էր դասախօսութիւններ
ֆիզիոլոգիայից:

Մի և նոյն ժամանակ մեծ հռչակ ստա-
նալով ֆիզիկայում իր արած աշխատանք-
ներով, Հէլմօլցը 1871 թվին հրաւիրվում
է Բերլին՝ ֆիզիկայի ամբիօնը զբաղելու, ուր
և մնում է մինչև 1888 թվ. ղեկավարե-
լով 1874 թվին հիմնած նոր ֆիզիկական
ինստիտուտը: 1883 թվին Հէլմօլցը կայքը
շնորհում է Հէլմօլցի մեդալի կայքը, իսկ
1888 թվին նոր հիմնված կառավար-
չական ֆիզիկո-տեխնիկական ինստիտուտի գի-
րեկտոր է նշանակվում Շարլօտենբուրգում,
շարունակելով մի և նոյն ժամանակ ֆի-
զիկայի դասախօսութիւններ կարգաւ հա-
մարարանում:

1891 թվին ամբողջ աշխարհի գիտնա-
կանները հանդիսաւոր կերպով տօնեցին
Հէլմօլցի եօթնամյա անժամկետ տարեդարձը:
Հէլմօլցի որդին, Բօքերտ Հէլմօլցը, մեծ
յոյսեր տուող երիտասարդ ֆիզիկոսը, վա-
ղածամ վախճանվեց 1889 թվին, թողնելով
այրվող զաւերի ճառագայթաբաժան վե-
րաբերել աշխատութիւնը:

Խորը փիլիսոփայական խելք ունենա-
լով և տարօրինակ ընդունակութիւն
դէպի ինդուկտիվ մտածողութիւնը, Հէլմ-

Յօլց միշտ նոր և ինքնուրոյն բան էր
մտնում բնութեան վերաբերելով գիտու-
թեան բոլոր շրջաններում: Ֆիզիոլոգիայում,
ֆիզիկայում, մեքենայագիտութեան մէջ, օրե-
րեւոյթարանութեան, մինչև անգամ հոգե-
բանութեան և մաթեմատիկայի մէջ:

Ոչ պակաս նշանակութիւն ունի Հէլմ-
Յօլցի և ուսուցչական գործունէութիւն-
ը: Նրա անմիջական ղեկավարութեամբ,
նրա լաբորատորիաների մէջ Բօննում, Հէյ-
դելբերգում և Բերլինում և նրա գրուածը-
նների ազդեցութեան տակ կազմակերպվեց
ֆիզիկոսների և ֆիզիոլոգների ժամանա-
կակից սերունդը: Առհասարակ Հէլմօլցի
գործունէութիւնը, որպէս գիտնականի և
ուսուցչի, իսկական ուղղութիւն տուեց ժա-
մանակակից ֆիզիոլոգիային և ֆիզիկային, և
նոյնպէս շատ ազդեց այդ գիտութիւնների
զարգացման վրա ամեն տեղ: Իր գործու-
նէութեամբ գիտութեան մէջ նա թողեց
մի անջնջելի հետք:

ՀԻՄՆԱԿԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Մի քանի ժամանակ առաջ եւրօպական
լրագիրները յայտնեցին, որ Հռոմի պապը
Լեոն XIII, մտադիր է հրատարակել մի
շրջաբերական կոնգրակ, զվտարապէս ա-
րեւելեան եկեղեցիներին ուղղած, հրաւիրե-
լով նրանց միանալ կաթօլիկ եկեղեցու
հետ: Մշակի՝ № 70-ի մէջ մենք եւրօ-
պական լրագիրներից առնելով հաղորդե-
ցիքը այդ կոնգրակի բովանդակութեան գըլ-
խաւոր կէտերը:

Այս օրերս հրատարակվեց այդ կոնգրակը
և նրա հետ միասին նրա թարգմանութիւն-
ը բոլոր արեւելեան եկեղեցիներով, ի միջի
այլոց և հայերէն լեզուով: Այդ թարգ-
մանութեան մի օրինակը, որ ինչպէս երե-
ւում է, տպված պէտք է լինի վեցերեւոյ-
թում, այս օրերս ստացվեց մեր խմբագրու-
թեան մէջ:

Այդ նոր կոնգրակի մէջ Լեոն XIII պա-
պը մի և նոյն հին երգն է երգում, ինչ
որ երգել են ամբողջ դարերով Հռոմի պա-
պերը: Նա ցաւում է, որ քրիստոնէաների
մի մասը հեռու է կաթօլիկէ հաւատից
և որովհետեւ ինքն, Լեոն պապը, «ամենա-
կալ Աստուծու փոխանորդ է երկրի վրա»,
ուստի նա բարոյապէս պարտաւոր է գլու-
րան հրաւիրել այդ քրիստոնէաներին միա-
նալ կաթօլիկ եկեղեցու հետ: Նա իր
հրաւերին ամենից առաջ ուղղում է արեւե-
լեան եկեղեցիներին—յոյներին, հայերին,
ասորիներին, ի նկատի ունենալով որ այդ-
տեղից սկսվեց աշխարհի փրկութիւնը:
Բայց կատարելով այդ հրաւերը, պապն
ինքն զգում է, որ միութեան զվտարա-
գելքը Հռոմի հայրապետի զվտարու-
թեան և գերիշխանութեան խնդիրն է:

Անկեղծապէս խօսելով մենք ենթադրում
էինք, ի նկատի ունենալով Լեոն պապի
վերաբերմամբ եղած գովեստները, թէ պա-
պը պէտք է յայտնէ, որ բուն քրիստոնէա-
կան և առաքելական եկեղեցու տեսակէտից,
Քրիստոսի եկեղեցու մէջ ոչ ոք զվտար-
չէ, միակ գլուխը Քրիստոսն է, իսկ արեւ-
մուտեան և արեւելեան եկեղեցիները՝ քայրեր
են և ոչ ոք գերիշխանութիւն չունի: Բայց
մեր այդ կարծիքը հիմնովին սխալ գուրս
եկաւ: Լեոն պապը իր բոլոր հետադար-
կան, իր բոլոր աստուածաբանական հմուտ-
ութիւնը թափում է ապացույցներով, որ
Հռոմի կատարելով ընդհանրական եկեղեցու
գլուխն է, որովհետեւ Քրիստոս ասել է
Պետրոս առաքելային, թէ «դու ես վեմը և
այդ վեմի վրա կը շինեմ իմ եկեղեցին»,
այդ պատճառով էլ պապը, իբրեւ Պետրոս
առաքելայի յաջորդ, Քրիստոսի փոխանորդն
է երկրի վրա:

Պապը մտնում է, որ ուր գերիշխա-

նութիւն կայ, ուր իշխելու ցանկութիւն և
ձգտումն կայ, այնտեղ չէ կարող լինել միու-
թիւն, եղբայրութիւն, այնտեղ չէ կարող
լինել հաւասարութեան յարաբերութիւն:
որտեղ իշխող կայ, այնտեղ պէտք է լինի և
հպատակող:

Պապը մտնում է Աւետարանի խօսքե-
րը, թէ «ոչ ոք ձեզանից մեծ չէ և բոլո-
րեքնանք մի էք, եղբայր և հաւասար»:
Քարոզելով միութիւն և այդ միութեան
իրբեւ հիմն ընդունել Հռոմի պապի գե-
րիշխանութիւնը, օրեկերական տիրապե-
տութիւնը այդ կը նշանակէ աւելի և աւե-
լի վիճակի արեւմտեան և արեւելեան ե-
կեղեցիների մէջ: Եւ ի հարկէ, Լեոն պա-
պի հրաւերը արձագանք չի գտնի և կը
մնայ ապարդիւն ու դատարկ հրաւեր:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԲԷՅՈՐՄՆԵՐԻ ՀԱՐՅՈՒՆ

Մեր ընթերցողները գիտեն արդէն, որ ներ-
կայումս կատարվում է դատաստանական օրէն-
ների վերաքննութիւնը մի առանձին, բարձրա-
գոյն հաստատված յանձնաժողովի ձեռքով, ար-
դարադատութեան մինիստրի նախագահութեամբ:
Այդ յանձնաժողովին իրաւունք է տրված խոր-
հրդակցութեան հրաւիրելու նիստերի ժամանակ
բանիմաց և փորձառու անձերին: Գանձաժողովի
նախագահ արդարադատութեան մինիստրը որոշել
է շատ լայն կերպով օգուտ քաղել այդ իրաւուն-
քից և հրաւիրել հասարակութեան անմիջական
մասնակցութիւնը դատաստանական օրէնքների
վերաքննութեան գործում:

Այդ նպատակով տպագրված է մի ծանուցում,
որի մէջ, ի միջի այլոց, ասված է հետեւեալը.
Բարձրագոյն հաստատված վերաքննիչ յանձնա-
ժողովը իր առաջին նիստերում որոշել է նուի-
րել այս ամարային ամիսները նիստեր հաւաքե-
լու նախապատրաստական գործողութիւններին:
Գանձաժողովի աշխատութիւնները ըստ էու-
թեան կը սկսվեն աշան, երբ յանձնաժողովի
բաժանմունքների կողմից կողարկվեն դատաս-
տանական հաստատութիւններին և դատաստա-
նական անձերին ծրագրի բովանդակութեան հա-
մաձայն մշակված հարցերը, որոնց մասին ցան-
կայի էր ստանալ դատաստանական գործիչների
կարծիքները:

Բայց մինչև այդ հարցերի ճշգրիտ ձևակերպու-
թիւնը և նրանց պատասխանները ստանալը,
յանձնաժողովի նախագահը, արդարադատութեան
մինիստր Մուրավիեվ, օգտակար է համարել,
խնդրի բազմակողմանի քննութեան համար, ձեռք
բերել այն բոլոր տեղեկութիւնները, որ դատաս-
տանական գործիչները և բանիմաց անձինք զուրս
են բերել իրանց պաշտօնավարութեան ժամանակ
անձնական փորձառութիւնից դատաստանի կազ-
մութեան և դատավարութեան վերաբերմամբ:
Այդ նպատակով նա գիտել է շրջաբերականով
նախկին հաստատութիւնների և ստորին դատաստա-
նական գործողութիւնների նախագահներին և
պրօկուրօրներին, հրաւիրելով նրանց որ ամեն
մի ցանկացող, եթէ ունի անկող. որ և է դա-
տողութիւն, նկատողութիւն գործող օրէնքների
այս կամ այն կէտի կամ յաղուածների վերաբե-
րմամբ, թող իր այդ դիտողութիւնները ներկայա-
յն յանձնաժողովին, որը չնորակալութեամբ կըն-
դունի ամեն մի բարեխղճ աշխատութիւն և գու-
ցէ մինչև անգամ կը տպագրի «Հաւաքածուների»
մէջ:

Քեղ ոչ ոք չը քաշվի, ասում է մինիստրը,
դատաստանական խնդիրների մասին ունեցած իր
այնպեղծների տարբերութիւնից, բաւական է, որ
այդ նպատակները բարեխղճ լինեն, խելացի,
հիմնված գործի անմիջական ուսումնասիրութեան

վրա և համակված նրան օգնելու անկեղծ ցանկու-
թիւնով: Տարբեր կարծիքների ընդհարումից աւե-
լի հեշտ է ըզխում ճշմարտութիւնը, du choc des
opinions jaillit la vérité, այդ պատճառով մենք եր-
կիւղ չենք կրում մինչև անգամ ամենաժայռահեղ
մտքերից, եթէ այդպիսի մտքեր ևս արտայայտ-
վեն:

Ձը բաւականապէս փորձառու և բանիմաց
անձերի մասնակցութիւնով, և իմանալով որ հա-
սարակաց կարծիքի ամենապաւ արտայայտիչը մա-
մուլն է, և սա կարող է ու մինչև անգամ
կոչված է ամենամեծ ծառայութիւն մատուցա-
նել այդպիսի մի կենսական գործի մէջ,
մինիստրը հրաւիրում է և մամուլը՝ մասնակ-
ցելու օրէնքների վերաքննութեան գործի մէջ,
միայն, չառանց ազմուկ հանելու, այլ լրջաբար,
շրջանայեցութեամբ, ինչպէս այդ պահանջում է
ամեն մի լուրջ պետական գործը: Այնպէս է,
ասում է նա, թագցնել հասարակութիւնից այն,
ինչ որ վերաբերելով ամենքի և իւրաքանչիւրի
չանքին, գրաւում է դէպի իրան ընդհանուր ուշա-
դրութիւնը, ուստի և չը հրատարակելով, յարու-
ցանում է ամենաակապական դրոյցներ ու փրս-
փսոցներ:

Եւ այդպէս ուրեմն, ինքն բարձր կառավարու-
թիւնը, արդարադատութեան մինիստրի բերա-
նով, հրաւիրում է հասարակութիւնը և մամուլը
մասնակցել նոր օրէնքների մշակութեան գործի
մէջ:

ԵՐԵՎԱՆԻ ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Թոյլ բնաւորութեան տէր մարդիկ, հասարակա-
կան որ և է պայքարի ժամանակ, լինի այդ պայ-
քարը յանուն կուսակցական նպատակների, թէ
յանուն իղէաների, երբ նկատում են, որ պայքա-
րը մեծ և ահագին տարածութիւն է ստա-
նում, սկսում են յետ քաշվել, և կամ բոլո-
րովին դադարում են որ և է ներգործական դեր
խաղալուց, կամ հրատարակում են իրանց չէզոք
և բարձր գնահատան կոչիւնները:

Այդ չէզոքութեան վարագործով նրանք կամե-
նում են ծածկել իրանց բարոյական անկարողու-
թիւնը: Բաւական է, վերջապէս,—ասում և յոր-
դորում են նրանք,—պէտք է կուրց բարձր կանդ-
նել, պէտք է ներդրամտ, համբերատար լինել
դէպի հակառակորդները, չը պէտք է այդքան ան-
խնայ հաշածել նրանց, համբերատարութիւնը, նե-
րողամտութիւնը մարդկային պարտաւորութիւնն
է:

Եւ ճշմարիտ, կը կրկնենք մենք, համբերողու-
թիւնը (tolerance, терпимость) ոչ միայն մարդ-
կութեան պարտաւորութիւնն է, այլ և փիլիսոփա-
յական ամենալին միտք:

Բայց ոչ մարդկային պարտաւորութիւնը, ոչ
փիլիսոփայական ամենալին միտքը, ոչ ևս առողջ
դատողութիւնը երբեք չեն քարոզում անպա-
ման և ընդհանուր համբերողութիւն, ներդա-
մտութիւն:

Պէտք է իմանալ երբ և ո՞ր պարագայում պէտք
է համբերող լինել, երբ անդրուշտի և անխնայ
հաւածող:

Ֆրանսիացի գիտնական Ժյուլ Լեմէտր նորե-
րումս ֆրանսիական ուսանողների առաջ իր ար-
տասանած մի ճառի մէջ, խօսելով համբերողու-
թեան մասին, որոշում է երեք տեսակ համբերու-
ղութիւն. — 1. օպերի, գործի և զգացումի
համբերողութիւն, որոնք համապատասխանում են
մարդկային հոգու յայտնագործութեան երեք կա-
րեւոր շրջաններին—զրա կ ա ն ու թ ե ա ն, ք ա-
ղ ա ճ ա կ ա ն ու թ ե ա ն և կրօն ի ն:

Այդ երեք շրջանների մէջ կարելի է և պէտք է
համբերող լինել, որովհետեւ այդ համբերողութիւ-
նը հիմնված է ա ն ձ ն աւ ու թ ե ա ն յ ա ղ
գ ա ն ձ ի վրա, իսկ ա ն ձ ն աւ ու թ ե ա ն

յ ա ր գ ա ն ջ ր ի խ կ ա կ ա ն, ճշմարիտ կուլտուրայի, քաղաքականութեան հիմնական նպատակը և արդիւնքն է կազմում:

Արեւմտեան եւրոպական մարդը համբերող է դէպի օտարի մտքի ծնունդը, նա ձգտում է գրտնել օտարի գրականութեան մէջ միացնող կապ: Արեւմտեան եւրոպական մարդը համբերող է դէպի օտարի, իր հակառակորդի քաղաքական հայեացքները: Արեւմտեան եւրոպական մարդը համբերող է դէպի օտարի, իր հակառակորդի կրօնական համոզմունքները, ընդունելով նրանց իբրև ներքին խղճի արդիւնք: Եւ նա համբերող է այդ բոլոր շրջանների մէջ, որովհետև այդ համբերողութիւնը հիմնված է անձնաւորութեան յարգանքի գաղափարի վրա, մի գաղափար, որի սերմը ցանց հռոմէական իրաւունքը, առաջին անգամ մշակելով անձնաւորութեան ճանաչողութիւնը և յարգանքը դէպի նա, և որը աճեցրեց, զարգացրեց եւրոպացին:

Այդպէս չէ արեւելեան ասիական մարդը. նրա մէջ շատ քիչ զարգացած է անձնաւորութեան յարգանքի զգացումը. նա անխնայ հալածում է իր ընկերին, իր եղբորը, եթէ նրանց կրօնական համոզմունքները, մտքերը տարբեր են, եթէ նա նոյն աշխույժն է նայում իրերի վրա, ինչպէս ինքը, բայց նա՝ այդ ընկերին, այդ եղբորը չէ հալածում, եթէ նա մեղանշում է բարոյականութեան, արեւելեան և շիտակութեան դէմ:

Ճշմարիտ է, Գրիստոս ընդունում էր մեղաւորներին, աշխատում էր դարձի բերել նրանց և երբ դիմում էին իրան բռնկութիւն հայցելով, բռնկում էր, բայց խարաղանով հալածում էր տաճարից դուրսը, վաշխաւորներին:

Թէ քրիստոնէութիւնը և թէ արեւմտեան եւրոպական կուլտուրան քարոզում են ներողամտութիւն, համբերողութիւն դէպի անձնաւորութիւնը, դէպի անհատը, բայց խիստ քննադատութիւն դէպի նրա արարքը, նրա գործը:

Պէտք է համբերող լինենք դէպի միմեանց, որովհետև հարկաւոր է յարգանք ունենալ դէպի անձնաւորութիւնը, բայց այդ համբերողութիւնը պէտք է վերաբերի միայն անձնաւորութեան, կենդանի անհատին:

Պէտք է համբերող լինենք դէպի մարդը, որը այլ սովորութիւններ, այլ հաւատալիք, այլ համոզմունք է կրում, բայց միայն և բացարձակաբար դէպի իրան մարդը, դէպի կենդանի անհատը. բայց անպայման պէտք է անհամբերող լինենք դէպի այն ամենը, ինչ որ կազմում է նրա յատկութիւնը, եթէ այդ ամենը մենք խոտովանում ենք իբրև ստույգ և չարիք: Ում մէջ զարգացած չէ ատելութեան զգացումը դէպի չարը և սուտը, նրա մէջ չը կայ և սիրոյ զգացումը դէպի բարին և ճշմարիտը: Երբ մի մարդ հիւանդ է, մեր բարոյական պարտաւորութիւնն է ինքնուրիշ նրան, օգնել, բայց մի և նոյն ժամանակ մենք պարտաւոր ենք անխնայ կուլել նրա հիւանդութեան, նրա վարակող միկրոօրգանիզմի դէմ: Խաբեւայ մարդուն մենք կարող ենք կարեկցել և օգնել, եթէ նա կարօտ է օգնութեան, թշուառութեան մէջ է. բայց միանալ նրան և նրա հետ միասին մի ընդհանուր գործ կատարել, այդ կը նշանակէ իջնել մինչև նրա մակերեսը:

Որքան որ կամենայինք համբերող, ներողամիտ լինել դէպի մի անձնաւորութիւն, իբրև մարդու, բայց չենք որ տեսնենք, որ այդ մարդը քարոզում է այնպիսի մտքեր, գաղափարներ, տարածում է այնպիսի համոզմունքներ, որոնք հակասում են ճշմարտութեան, այդտեղ լռելը, համբերող լինելը պէտք է նկատել իբրև յանձնարար:

Սակայն եթէ այդ անձնաւորութիւնը զաղաւրում է արտայայտիչ լինել ստույգի, խաբեւութեան, դադարում է քարոզել ճշմարտութեան հակասող մտքեր, այն ժամանակ մենք ևս պարտաւոր ենք զաղաւրեցնել մեր հայածանքը, որովհետև հարուածելով, մարակելով այս կամ այն անձին, մենք չենք ուզում հալածել անձնաւորութիւնը, այլ այն ստույգի, կեղծութիւնը, մոլութիւնը, անբարոյական արարքը և գաղափարները, որ այդ անձինք տարածում են և քարոզում:

«Մշակը» իր գործունէութեան ընթացքում շարունակ կուլել է այդ եղանակով, ցոյց տալով անխնայ անհերքամտութիւն դէպի խաւարամիտ բանակի ներկայացուցիչները. նա հալածել է ոչ թէ անձնաւորութիւնները, այլ այն խարախ, անբարոյականացնող կեղծ մտքերը, ստույգի ընդդէմ, որ այդ անձնաւորութիւնները ջանացել են

տարածել հասարակութեան մէջ և մոլորեցնել նրան:

Ուրեմն լինենք համբերող դէպի մարդը, անձնաւորութիւնը, բայց լինենք անպայման անհերքամիտ դէպի մեղանշից սուտ, կեղծ, անբարոյական ճանաչված մտքերը, արարքը, և անխնայ հալածենք նրանց:

Հ. Ա.

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ ԹԱՂԱՌՄԸ

Կիրակի, ամսիս 28-ին, տեղի ունեցաւ հանգուցեալ Յովհաննէս Խատիսեանի թաղումը: Առաւօտեան ժամը 9-ին, մեծ բազմութեան ներկայութեամբ, հանգուցեալի դագաղը իջեցրին երկաթուղու վագոնից. կայարանի բազում, հոգեհանգիստ կատարելուց յետոյ՝ սկսվեց յուղարկաւորութիւնը դէպի Վանքի մայր եկեղեցին:

Գագաղը երկաթուղու կայարանից սկսած մինչև եկեղեցին տարան ձեռքերի վրա փոփոխակի նրա ծառայակիցները, ազգականները, յարգողները, Ազգեգործական դպրոցի աշակերտները և Կարայազի թուրքերը, որոնք եկել էին իրանց յարգանքը ցոյց տալու հանգուցեալին:

Գագաղի ետեւից գնում էին կարգով Ազգեգործական դպրոցի աշակերտները, Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան անդամները, պետական կալուածների վարչութեան պաշտօնեաները, փոխհանձնապետ Տիգրանուզէն, գաղաւթաւորական պալատի նախագահ Բիկով, քաղաքացու խորհուրդի Կարայազի ընկերութեան ներկայացուցիչները, ջրաբաշխական վարչութեան պաշտօնեաները, Թիֆլիսի մի քանի լրագրիչներ խմբագրութեան ներկայացուցիչները, Յովհաննէս օրիորդաց դպրոցի ներկայացուցիչները և այլ անձինք:

Վանքի բազում թաղման ներկայ էին Թիֆլիսի նահանգապետ իշխ. Երվանդիէ, Կովկասի կառավարչապետի խորհրդի անդամ Եսկիմով: Վանքում բազմութիւնը բաւական մեծ էր, և զխառնրապէս ինտելիգենտ հասարակութիւն, զանազան ազգութիւններից:

Չանազան անձինք և հաստատութիւններ դրել էին հանգուցեալի դագաղի վրա պսակներ. Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը, Կարայազի ընկերութիւնը, պետական կալուածքների Թիֆլիսի վարչութիւնը, ջրաբաշխական վարչութիւնը և պրոֆէսոր Խրիստիան Գամբարեան դրել էին արծաթեայ պսակներ: Միւս պսակներն էին՝ Ազգեգործական դպրոցից, Գորգանեան եղբայրներից, Ա. Քալանթարից, հանգուցեալի ծառայակիցներից, չեքամապահական կայարանից, Ելիմիր-դեաններից և այլն:

Եկեղեցում Թիֆլիսի թեմական առաջնորդը քարոզ խօսեց հանգուցեալի յիշատակին: Ապա եկեղեցու բակում, գերեզմանի վրա, խօսեցին դամբանականներ՝ Գիւղատնտեսական ընկերութեան փոխ-նախագահ Երմանովսկի և պետական կալուածների վարչութեան պաշտօնեայ Չախրիդէ: Առաջինը քննադատում էր հանգուցեալին, իբրև Գիւղատնտեսական ընկերութեան գործիչի, երկրորդը՝ իբրև մարդու թաղումը վերջացաւ ժամը 12 1/2-ին:

Օգոստոսի 28-ի թաղման տպաւորութեան տակ, հարկաւոր ենք համարում շնորհել հանգուցեալի գործունէութեան մի քանի գծերը:

Խառնիսեանի անուան հետ կապված են մնում մեր երկրի տնտեսական կենսի բազմաթիւ խնդիրները: Նա այնքան սերտ մասնակցութիւն ունէր այդ խնդիրների քննութեան և մշակութեան մէջ, որ ամեն անգամ, երբ խօսք է բացվում դրանցից որ և է մէկի մասին, ինքն ըստ ինքեան ներկայանում և խառնիսեանի շինող և կազմակերպող ոգին:

Թիֆլիսում գոյութիւն ունեցող Ազգեգործական կառույցի հիմնելու գլխաւոր նպատակն է եղել Խառնիսեան, որը յանձն էր առել նրա ծրագրի մշակութիւնը և միջնորդութեան հետ պայմանաւորութիւններ:

Ջրաբաշխական օրէնքների սկզբնական մշակութեան ամենամեծ գործողն է եղել Խառնիսեան, որը կազմել է Կարայազի առուի ջրաբաշխական կանոնադրութիւնը և ապա մասնակցել բոլոր այն նիստերին, ուր քննվել են ներկայումս գործող օրէնքի յօդուածները:

Բաժրակա գործ ու թէ ան զարգացման, մերև ջնջելու, խաղողի օղու ակցիդը իջեցնելու, ֆի-

լիսէրիայի դէմ մաքառելու, տաւարի հիւանդութեան դէմ կուլելու և այլ շատ խնդիրների քննութեան մէջ Խառնիսեան եղել է գլխաւոր գործողը և յաճախ զեկավարողը:

Թիֆլիսի նահանգի պետական գիւղացիները զգում են ամենից աւելի այդ կորուստը, զրկվելով մի այդպիսի հոգացող, կարեկցող կառավարչից, որը ամենից լաւ գիտէր նրանց ցան ու կարիքը և նրանց դարմանելը:

Գիւղատնտեսական ընկերութեան գործունէութեան մէջ նա այնքան նշանաւոր դեր էր կատարում, որ այդ ընկերութեան գործունէութեան ակնարկը և զբաղվել գլխաւորապէս Խառնիսեանի գործունէութեամբ:

Բացի այն ծառայութիւններից, որ նա արել է, նա մեծ դեր է կատարել կառավարչական գործում և պատմախնամուտ յանձնարարութիւնների ժամանակ, ինչպէս են Սև ծովի հիւսիս-արեւելեան ափում Փոքր-Ասիայից եղած զաղթականներին հաստատ ընկերութիւն տալը, ուսումնական պատերազմի միջոցին եկած թիւրքահայ զաղթականների դրութիւնը ուսումնասիրելը և նրանց խնամելը, Հիւսիսային Կովկասում էստոնական զաղթականների կարիքների աջող ուսումնասիրութիւնը և այլն:

Խառնիսեանի վերջին, աջի ընկնող զեկուցումը վերաբերում է Երևանեան նահանգի անցեալ տարվայ անբերրութեան դէմ մաքառելու խնդրին: Նա ընտրած էր շանրերից թեմական պատճառները ուսումնասիրութեան յանձնաժողովի պատուաւոր նախագահ:

Այն ընդարձակ գործունէութեան մէջ, որ վերաբերում էր մեծ մասամբ կովկասեան ազգաբնակչութեան կենսին, նա մասնակցութիւն էր ընդունում և բուն հայոց գործերում, կամ իբրև դպրոցական հոգաբարձու, կամ իբրև պատգամաւոր:

Օգոստոսի 27-ին Թիֆլիսի հասարակութիւնը թաղեց Կովկասի խոշոր գործողներից մէկին, որի անունը կը մնայ անմոռանալի Կովկասի կուլտուրական պատմութեան մէջ:

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷԿՍԱՆԴՐՈՎՈՒՅՑ

Օգոստոսի 16-ին

Անցեալ 1891, 1892 և 1893 թւականները սարսափելի ծանր և անտանելի էին մեր երկրի ազգաբնակչութեան համար: Առաջինի անբերրութիւնը, երկրորդի համաճարակ խօլերան և վերջապէս անցեալ տարվայ սովը կատարելապէս ուժասպառ արեցին մեր շինական դասակարգը: Երկրագործը կորցնելով իր բոլոր շուրթական միջոցները, կորցնելով լծկանը, կիւտը, կահւորաւորը, ստիպված եղաւ քանդել մինչև անգամ իր ողորմելի խրճիթները և փախչել ծախել, իր սոված ընտանիքը մահից ազատելու համար:

Բոլորի յոյսը դրված էր ներկայ տարվայ հնձի վրա: Ուրախութեամբ կարող ենք հաղորդել, որ ներկայ հունձը Երևանի մէջ շատ լաւ է. կատարեալ լիութիւն, կատարեալ առատութիւն է տիրում ամեն տեղ. հունձը աւելի լաւ է արեւմտեան Երևանում, այնպէս որ, ինչպէս շատերը պատմում են, այս տարվայ պէս առատ հունձ շատ քիչ են տեսել:

Գլխաւորաբար, այս տարի, սերմացու չը լինելու պատճառով, շատ գիւղացիք ստիպված եղան զետիւր սև թողնել, այսինքն չը ցանել, շատերը ստիպված եղան ցանել ծանր պայմաններով:

Քաղաքացի վաշխառուն, օգտվելով գիւղացու անկանելի դրութիւնից, առաջարկում է այնպիսի հնէաւոր պայմաններ, որ մարդ լսելիս մաղբը փշաքաղվում են: Նա սալիս է ցանելու ցորենը՝ այն պայմանով, որ շինականը ցանէ իր սեփական հողի վրա, իր սեփական եղներով ջրէ, կալուէ, հնձէ, կրէ, յետոյ սերմը հանէ յօգուտ սերմատիրոջ, մնացած արդիւնքից էլ երկու բաժինը սերմատիրոջը, մէկ բաժինը գիւղացու, մի խօսքով կատարեալ բարբարոսութիւն, կատարեալ գաղաւթութիւն. ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ գիւղացին ստիպված է այդպիսի հնէաւոր պայմաններ ստորագրել, այլապէս նա չէ կարող ցանել իր գետինը, իսկ առանց ցանքի նա միջոց չունի ապրելու:

Լսում ենք, որ կառավարութիւնը, լսելով վաշխառուների արած հարստահարութիւնները, հրամայել է, որ տոկոսով վերցրած հացը յետ տան երկու տոկոսով, այսինքն տասը պոլդի տեղ

տաններով պոլդ տան և ոչ թէ տան պոլդի տեղ 20—25 պոլդ, ինչպէս մինչև այժմ առնում էին: Կառավարութեան այդ մարդասէր կարգադրութիւնը դարձեալ ուզում են քողարկել լուրեր տարածելով, թէ այդ օրէնքը այս տարի ոյժ չուներ, միայն եկող 1895 թւականին ոյժ կունենայ:

«Չը կայ չարիք առանց բարիքի», ասում է առածը. այս տարի Երևանում, սերմ չը լինելու պատճառով, շատերը ստիպված եղան Ռուսաստանի սերմացու ցանել: Երևանեանները յոյս չունէին Ռուսաստանի սերմի վրա. բայց հակառակ այդ կարծիքի, Ռուսաստանից բերած զարին երկու անգամ աւելի առատ բերք տուեց, քան տեղականը. Երևանի զարին ծոցտի վրա ունի երկու ձիւղ, իսկ Ռուսաստանի սերմը այստեղ բուսել է չորս ձիւղով, այնպէս որ ցանողի համար շատ չահաւէտ է ցանել Ռուսաստանի սերմից, որովհետև կրկնակի օգուտ է տալիս: Բացի այդ, նրա հատիկները թէ խոշոր են և թէ լաւ:

Երևանից

ՆԱՄԱԿ ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

Թիֆլիս, օգոստոսի 28-ին

Առանց գրչի հրապարակախօս և առանց իր գէտների խմբագիր Արգար Յովհաննիսեան կաշուից դուրս է գալիս, որ ապացուցանէ, թէ մի ժամանակ են եղել եմ հանգուցեալ Արծրունու հակառակորդը և «Արծազանքի» բարեկամ: Նա մի այնպիսի վայնասուն է բարձրացրել, որ, կարծէք, հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին վտանգի մէջ է:

Անցեալ անգամ ես ասեցի, որ մի կարճ միջոց լարված եմ եղել Գրիգոր Արծրունու դէմ: Բայց ապացուցեցի նոյնպէս, որ «Արծազանքին» աշխատակցելով, ես երբեք արձագանք աւանդել եմ: Գովհաննիսեան չը բաւականապաւ իմ ասածով, քիթը իր զամբիւղների մէջ խրած, հնազանդական հետադատութիւններ է անում և ամեն անգամ երբ իմ մի ձեռագիր գտնում է, սկսում է ոտոտտալով, չախիսէ վախճել կանչել: «Արծազանքի» ապարդիւ սիւնակները լըցվում են իմ դէմ այնպիսի յիշեցներով, որոնց նըմանը կարելի է լսել Գովհաննիսեանի սիրած հիմնարկութիւններում:

Երբ ես բացարձակ առում եմ, թէ իմ կենսաւոր ամենա ախուշ օրը սխալն է և դեռ «Արծազանք» կոչված թերթին աշխատակցելը, այն ժամանակ Արգար Յովհաննիսեանի առաջ բերած «Երկուստեաններ» ինքն ըստ ինքեան ջրվում են, և նա, եթէ կամենում է, կարող է նորից տպել և արտատպել իմ տպած և անտիպ յօդուածները:

—Չը դիտեմ, ինչ դառն սխալ է Արգար Յովհաննիսեանի պէս մի մարդու մտանալը: Արծրունին իրաւունք ունի ինձ պախարակելու, որ ես «Արծազանքի» պէս մի երկուտական թերթի աշխատակից դարձայ:

Այս խօսքերը ասեց ինձ Ռաֆֆին իր մահից երեք օր առաջ: Գովհաննիսեան յանդգնել էր մի ինչ—որ հաշուաւորի պատճառով, վիրաւորել ազգի ամենալաւ վիպասանին այն ժամանակ, երբ վարվելով մահուան անկողնումն էր: Թէ ինչու հաշուաւորը այնքան կուրացրել էր պարսկին—դա անկասկած ունի իր խորախորհուրդ պատճառները, որոնց մասին պէտք է հարցնել հաշուաւոր երեցիքներին: Ռաֆֆին կարողացաւ այդ վիրաւորանքը, արտաւանդ յիշեալ խօսքերը և «Արծազանքի» համարը զգուանքով չպոտեց այն անկիւնը, ուր երեք օր յետոյ Արգար Յովհաննիսեան կոկորդիլոսի արցունքներ էր թափում վիպասանի դադաղի վրա...

Եթէ այդպէս բարբիւր և փոշմանց Ռաֆֆին պէս մի հմուտ վիպասան հրապարակախօս, որ 30 տարի գործում էր գրականական ասպարիզում, ինչ զարմանալի բան է, որ խաղվէր ինձ նման մի անփորձ մարդ, որ 3 տարի չը կար ըսկնել էր գրականութեամբ պարագլուխ, երբ հանդիպեց մի ճարպիկ մարդու:

Նոյն իսկ եթէ ես եղած լինէի թոնդ արձագանքաւոր և այժմանի պէս զգուանքով երես դարձնէի «Արծազանքից», բացարձակ կը խոտովանվի, թէ, այո, եղել է ժամանակ, որ դաւանել եմ մի հակակրկիտ սկզբունք, որ ից այսօր դարչում է մի Բայց, կրկնում եմ, ես երբեք արձագանքական չեմ եղել, ուրեմն ինչու է Գովհաննիսեան այդքան չլիթվել:

Կան բարոյապէս դժբաղդ արարածներ, ո-

«Լուսավորող»-ը, որոնց միջոցով կարելի է երկար ժամանակ ջրի երեսին մնալ: Փրկիչը «Լուսավորող»-ը թէև չափ թեթև է, բայց նրանք անյարմար են այն կողմից, որ կարող են ծակվել և այն ժամանակ նրանք առերի վնաս կը բերեն, քան օդում:

Բուդա-Պեշտոյ լրագիրներին հաղորդում են մի քանի երևույթներ անշան անցքի մասին, որը ցույց է տալիս, թե որքան մեծ է ունգարական ժողովրդի յարգանքը դեպի Կոշուտը: Ունգարական մագնաներից մեկը, կոմս Լատեբադի, մոտենց ունգարական մեծ հայրենասիրի անունը տալ իր ձեռքից մեկին, որ պետք է մասնակցեր առաջին կայ ձիարշադներին: Այդ փոքրիկ փաստը հանգին փոթորիկ յարուցեց ունգարական մամուլում, և թեթևամիտ մագնատը ստիպված էր դիմանել, եթե ոչ ձիարշադի ժամանակ կարող էին անկարգություններ սկսվել: Ունգարական բոլոր լրագիրները յայտարարեցին, թե Կոշուտի անունը կարելի է տալ միայն պատմական շրջանին, և ոչ թե ձիուն:

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՄՆԱԿՆԵՐ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԻՇՆԻՆՈՎ ԳՈՐԾԻ, 26 օգոստոսի: Դրոշակները իջեցրած են. 750,000 ռուբլի բողբոջված մուրհակներ են ներկայացված:

ԼՕՆԻՕՆ, 26 օգոստոսի: Լուսում է, որ եսպոնացիները սպառնում են Շանհային, եթե որ չը փակվի տեղական զինաբանը: Ենթադրում են, որ սպանալիքը ուրիշ զազանի նպատակ ունի, որովհետև զինաբանի արգելափակումը մեծ չէ. շատ կարելի է եսպոնացիները ցանկանում են Անգլիայի միջամտությունը առաջ բերել: Կատաստանական ընդդիմադրություն կանչելուց յետոյ, փողոցում փայտով ծեծեց նրան մի պաշտոնավոր զինուոր, որը ծառայում էր 1877—68 թվերի պատերազմի ժամանակ: Ժողովուրդը գրգռված է Ստամբուլի դեմ Կոնստանդնուպոլիսի վրա նրա արած յարձակումների պատճառով:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 27 օգոստոսի: Միջին—Ասիայում կազմվող ռուսաց մարշալին հիմնարկությունները Բարձրագույն թույլ է տրված բանալ սեպտեմբերի 1-ին: Օմակ, օգոստոսի 25-ին, հաղորդակցություն ճանապարհների միջնադրի ներկայությունը, հասա սիրիական երկաթուղու առաջին գնացքը: Միջնադրի յայտնեց, որ մարդատար գնացքների երթևեկություն անյապաղ կը սկսվի:

ԼՕՆԻՕՆ, 27 օգոստոսի: Շանհայից լուր են հաղորդում, որ իբր թե եսպոնական բազմամարդ զորաբաժինը, առանց դիմադրության, գրաւեց մեծ կղզին Շենգ—Կինգ ծովածոցում, որը 40 մղոն հեռավորություն վրա է գտնվում դեպի Հյուսիս արևմուտք Արտուր նախաձեռնությունից, այդ կղզին պետք է պատերազմական գործողությունների հիմնական համարվի, այդ կղզու վրա կենսական միջոցների և հագուստի պահեստներ պետք է շինվեն, մեծ պատրաստություններ են տեսնված, որպես դի, հարկաւոր դեպքում, կղզին կարողանայ դիմանալ երկարատև պաշարման: Եսպոնական նավերի մի մասը լեպոնիա վերադարձաւ՝ զորքերի նոր փոխադրություն ուղևորելու համար: Առում են, որ չինացիները կրկին նշանաւոր զորաբաժիններ են ուղարկում Կորեյա Մանչուրիայի վրայով: Եթե օգոստոսի 27-ին հաղորդում են, որ ֆեդերալ կոմս Եսպոնացիա գնաց Կորեյա՝ եսպոնական զորքի հրամանատարությունը ստանձնելու համար, զորքի թիւը չուտով 100,000-ի կը հասնի: Ենթադրում են, որ եսպոնացիները պատրաստվում են յարձակում գործել Պեկինի վրա: Կորեյում տրամադրությունը յոգուտ Չինաստանի է:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 28 օգոստոսի: Ֆինանսների միջնորդությունը նախագծում է այն օտար ապրանքներին և բեռները, որոնց համար իր ժամանակին մաքսահարկ չեն տուել. երկաթուղիական հարկեր չեն վճարել և չեն ծախվել ածուրդների ժամանակ, առաջ, որպես սեփականություն, այն երկաթուղուց, որտեղից այդ ապրանքները մաքսատուն են մտել, պարտաւորացնելով, որ այդ ապրանքները մի ամսվա ժամանակամիջոցում արտասահման տանվեն. իսկ եթե երկաթուղիները մերժեն, ապրանքները գանձարանի սեփականություն են դառնում: Դրովային միջնորդությունը հրամանագրեց խնամելով հետադուրեւ վճարատու կանառ տեղը, Հելսինգֆորսի մոտ, ուր ձիարշադները նկատեցին ջրի մակերեսով վրա ձաւալ և դիակի հոտ: Ենթադրում են, որ այդպիսի և խորտակվել «Բուսակա» նավը՝ ժայռին դիպչելով: Այդգործողությունը և խաղողագործությունը ուսումնասիրելու համար երկրագործության միջնորդություն կողմից արտասահման ուղարկված Ստրեկով տեղեկացրեց, որ Տրուայում տեղի ունեցող այգեգործական ցուցահանդիսում կանգնած և զրկաբաց լսեցին ռուսաց օրհներգը: Ստրեկովին, ուղերձի հետ միասին, Տրուայի երաժշտական ընկերությունը մատուցեց վերալինալ ընկերության դիրեկտորի յորինած մի երաժշտական գրուածք, նուիրված ռուսաց Կոյսրին: Ամենապատիվ զեկուցման վրա թագաւոր Կայսրը գրեց. «Շատ սիրալիր է, կարելի է նրանց շնորհակալութիւն յայտնել իմ կողմից»:

ՊԱՐԻԶ, 28 օգոստոսի: Պարիզի կոմսը վախճանեց: «Palais d'industrie» հաղորդում է, որ

երէկ բացվեց այն ընծայի ցուցահանդէսը, որ Ֆրանսիական մասնագործը մատուցանում է թագաւորանոց Ցեարեկին, պալատապետին և առիթով: Ընծան սեղանի սերվիդ է 100 հոգու համար, յայտնի նկարիչների նկարներով և Ֆրանսիական բոլոր գաւառների և քաղաքների գերբերով: Հէնց այդպիսի էլ հանդէս է դրված ոսկե գիրքը, որը չքեղ պատկերներով զարդարել են արտիստները և ծածկված է հազարաւոր մակագրութիւններով:

ԼՕՆԻՕՆ, 28 օգոստոսի: Կորեյում միմեանց դէմ ճակատ առ ճակատ կանգնած թշնամական զորքերը ներկայումս բաժանված են միայն իմ-չինի գետով, որով անցնել անհնար է, գետի մեծանալու պատճառով:

ԲԵՐԼԻՆ, 28 օգոստոսի: Պրոֆէսոր Հէլմհոլց վախճանեց:

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ, 28 օգոստոսի: Շանհայից հաղորդում են, որ իբր թե այնտեղ բանակցություններ են սկսվել զինադադար անելու և Չինաստանի ու Եսպոնիայի մէջ համաձայնություն կայացնելու մասին:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՐԳԻ ԲՈՐՍՍ

Օգոստոսի 26-ին

Լուսումնի վրա 10 ֆունտ արծէ	98 ռ. 60 Կ
Բերլինի վրա 100 մարկ	45 ռ. 32 1/2
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ	36 » 72 1/2
Ոսկի	7 » 46 »
Մարաշային կուպոններ	149 »
Արծաթ	5 » 7 »
Բորսային դիսկոնտ	5 »
Պետ. բանկի 5% օտում 1 շրջանի	— »
— — — — — 2-րդ	— »
— — — — — 3-րդ	— »
4% օկտոբրական բենտո	94 7/8 »
5% օկտոբրական բենտո 1884 թ.	161 »
4 1/2 օկտոբրական փոխառություն	— »
Արեւելեան 5 /, փոխառ. 1-ին շրջ.	— »
— — — — — 2-րդ	— »
— — — — — 3-րդ	— »
— — — — — 4-րդ	— »
Ներքին 5% օտում փոխառութ.	240 » 50 »
— — — — — երկրորդ	226 » 50 »
Պետական երկաթուղային բենտո	101 »
4 1/2 բենտո	100 » 25 »
4% ներքին փոխառություն	96 »
5% օրաւ. թղթ. աղւ. կալ. բանկի	— »
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղաղութ.	— »
Գրաւ. թղթ.	— »
4 1/2 օկտոբրական դիւլ. հոգ. բանկի	39 » 25 »
4 1/2 օրաւական թղթեր կալուած.	— »
— — — — — փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ.	151 »
— — — — — թղթադր.	— »

Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերության օրիգինալները. 101 » 25 »
Մոսկվայի քաղաք. օրիգինալները. 101 » 50 »
Օրէնսայի 101 » 50 »
Թիֆլիսի 100 » 25 »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի. 100 » 50 »
— — — — — փոխառ. 100 » 50 »
Ս. Պետերբուրգի բորսայի տրամադրությունը ամուր է:

ԽՈՐԱԳԻՐ ԱՆԻՐՈՒՄ ԲԱՆԱԶԱՐ ՀՐԱՄԱՐԱԿԻՆ՝ Ս. ՄԵԼԻՔԱՆԱՐԱՆԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԱՐԵԱՏԱԽՏԱԿՆԵՐ

ՉՈՐՍՏՈՂԱՆԻ

Հայերէն գրութեան համար: Գինը մատչելի: Դիմել Թիֆլիս, Միքայէլեան կամուրջ, ՄԱԳԱՅԻՆ ՄԱՏԻՆԵԱՆՏԻ. (Ն 97) 3—5

ԳԵՈՐԳ. ԱՐՈՎԱՆԻ

«ՀԱՄԱՌՈՏՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԱՋԳԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ» գիրքը՝ չորրորդ տպագրութեամբ լայն տեսակէ և վաճառվում է պակասեցրած գնով եղբ. Աբովեանցիների թղթափառատնոցում. գինն է 40 կոպ., գումարով գնողներին զեւելում կը լինի: (Ն 98) 2—10

Կետնութեան գրախնամատնոցում ծախվում են ԼԵՆԻՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

- 1) «ԱՅՑ ԹԻՐԻՔԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ» 1890 թ.: Գինը 60 կոպ.
- 2) «ԺՈՂՈՎԱՐԻ ԿՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ ՄԵՐ ԶԱՆՈՒՄ» 1890 թ.: Գինը 20 կոպ. (Ն 88) 6—10

Եթե Թարի ուսուցչութեան պաշտօն վարած Գ. Կարգի մի ջեհաւոր ՈՒՍՈՒՑԻՉ ցանկանում է հայոց լեզուի դասեր ունենալ գաւառական քաղաքների հայ ծխական դպրոցներից մեկում: պայմանների մասին դիմել. ВЪ Большой Караглись, священнику Хорену Ханзатянц. (Ն 97) 2—3

ՈՒՍՈՒՑՈՒՆԵՐԻ ԵՒ ԴԱՍԻՍԱՐԱԿՉՈՒՆԵՐԻ ՓՈՒԱԴԱՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԸՆԵՐՈՒԹԵԱՆ

Դ Պ Ր Ո Ց Ը

Տէր-Ասատուրովի տնից, որ գտնվում է Ստարայա-Նախտուտսկայա փողոցի վրա, փոխադրվեց այն տունը, ուր առաջ գտնվում էր 3-դ զինագլխան, վէլիամնովսկայա փողոցի վրա, (քաղաքային տան կողքին): Երկուստեք մանուկները տեղական նախապատրաստական բաժանմունքներում (հայոց և վրաց) ընդունվում են ոչ փոքր 6 տարեկանից, իսկ ռուսաց բաժանմունքում (ստորին և միջին) ոչ փոքր 7 տարեկանից: Ընդունելու թիւը կը լինի օգոստոսի 22-ից (10-ից մինչև 12 ժամը առաւօտեան և 5-ից մինչև 6 ժամը երեկոյեան): Ուսումը կը սկսվի սեպտեմբերի 1-ին:

Պատրաստում են բոլոր միջնակարգ դպրոցների համար: (Ն 99) 1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԱՂԱՔԱՅԻՆ ԿՐԵԴԻՏԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

յայտնում է ընդհանուրի գիտութեան, որ այս օգոստոսի 30-ից տեղափոխվում է նոր բնակարան, Երևանեան հրապարակի վրա, գեներալ Տէր-Ասատուրովի նախկին տունը, որտեղ առաջ Թիֆլիսի նահանգական ատենան էր գտնված: (Ն 98) 1—3

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Ե Ր Կ Ո Ւ Ս Ե Ռ Ի Ա Ն Զ Ա Ն Ց Հ Ա Մ Ա Ր

ՏԱՄՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Առևտրական կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու ճեռի անձանց և պատրաստել զործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ: Աւարտողները ստանում են ատեստատներ:

Աւանդելի առարկայք սրանք են՝ 1) Առևտրական Տեսութիւն, 2) Առևտրական Թուրաւութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային), 4) Թուրաւութիւն համընդհանուր, 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Առևտրական և մուրհակի կանոնադրութիւն և 7) զեղադրութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը:

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից: Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից, ամենայն օր, առաւօտեան 10-ից մինչև 11-ը, և երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սոլջակով, Ալեքսանդր ֆրիդմանովի տանը, Ն 9, Սերգիևսկայա և Նազարեայա փողոցների անկիւնում: Ծրագիրը և կանոնները կարելի է ստանալ ձեր ապէս եղբ. Ծովանովների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում: Օտարաբաղադրեցիք դիմում են՝ Тифлисъ, С. П. Мануэляну.

Ն 62 25—32

Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Թ Ի Ն

Բ Ր Օ Կ Ա Ր Ե Ի Ը Ն Կ

Հնարոցներ

ՆՈՒԱՂԱԿԵԱՅ ՕՂԻԿՈԼՈՆԻ

Ձանաղան գոյնի
Ն օր ու թիւն! տուալէտի ջուր
ՊՕՂԻԿՈԼՈՆԻ
Զգոյշ պէտք է լինի կեղծումներից

(ամ 30 Ն 67) 4—10

ՎՐԱՍԱՆԻ ԵՒ ԽՐԵՐԹԻ ՀԱՅՈՑ ՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ԿՈՆՍՏԱՆՍՆՈՒԼԱՅԻ ԱՌԵՆԻ ՄԵՋ ՆՆԱՆԱԿՎԱԾ Է ԶԱՆՈՐԳ 2-ին սեպտեմբերի սոյն ամսի, առանց կրկնաձուլի, վարձով տալու համար Էմմաճապատեան մի կրպակն Բազաղլանայի, 5-րդ քաղաքամասում: Անկամ կոնստանտնուպոլիսի համազասպ վարդապետ 3—3

Ազգիս վեհափառ Հայրապետը հրամայել է գործադրել հայկական դպրոցներում, որպէս ձեռնարկ, իմ աշխատասիրած

ՀԱՄԱՌՈՏ ԳՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԳԻՐՔԸ

Յայտնելով այս ի գիտութիւն դպրոցական վարչութեանց՝ խնդրում ենք ցանկացողներին առ այժմ դիմել ուղղակի մեզ այս հասցեով. ԹԻՖԼԻՍ, Երկաւէտեան փողոց, տուն Ն 45:

Կիրքը կազմած է և արժէ 1) հատով գնողներին 60 կ., 2) տասնից մինչև յիսուն գնողներին 55 կ., 3) յիսունից մինչև հարիւր գնողին 50 կ., 4) դպրոցական վարչութիւնից վկայված չքաւոր աշակերտներն ու աշակերտուհիները կարող են վճարել 40 կ.: ձանապարհաձեւ գնողների վրա է:

12—25 (Ն 81) Սարգիս քահանայ Բեգնազարեանց

НѢМЕЦКАЯ ГОСТИНИЦА

HOTEL NIEMECKI, «ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԻՐԱՆՈՑ» գտնվում է ՎԱՐՇԱՎԱՅԻ ՅՈՒՄ, քաղաքի կենտրոնում, նորից վերաշինված, ունի 90 կահավորված նոմերներ, որոնց սարք ու կարգը ամենալաւ արտասահմանեան հիւրանոցների սենեակներին է նման: Նոմերների զինը 50 կոպէկից մինչև 3 ռուբլի օրական, անկողնով և ծառայով: Հիւրանոցում կայ ընթերցարան-գրադարան, որտեղ ստացվում են հայերէն «Մշակ» և «Նոր-Գար» լրագիրները, հիւրերի համար անվարձ: Կայ բեւատրան, տեղեփոս, քաղցրեղէնների խանութ, բաղնիքներ:

Հիւրանոցի կառքերը գտնվում են բոլոր երկաթուղային կայարաններում: (Ն 21) 97—130 (2.)

ԴԵՂԱԳՈՐԾ Ա. Ս. ԱՐԻՍԱԿԵԱՆԻ ՊԱՇԵՍԵ ԵՒ ՎԱՃԱՌՈՏՈՒՆ Զեղերի, մորթին զեղեցկացնող և հոտաւէտ, նոյնպէս և առողջապահական նիւթերի և տնտեսական գործիքների, բացված է Կոնկիայում, Վորոնեժի արձանի հանդէպ, բժշկապետ Նաւասարդեանի առաջին մասն. հիւանդանոցի տակ: (Ն 67) 99—100 (Կ. 2.)